

MARIANNE KROGH ANDERSEN

RIGDOM AF RÅSTOFFER I GRØNLAND – MEN DYRE AT UDNYTTE

Den grønlandske undergrund indeholder alt fra jern til guld og sjældne jordarter. Men rå klima, manglende veje og kapital gør det svært at udnytte værdierne. For øjeblikket er der to aktive miner i Grønland. Kun ét amerikansk selskab har koncession til at lede efter mineraler. Trumps drømme om at hente sjældne jordarter og andre værdier ved at overtage Grønland kan vise sig at være luftspejlinger.

Journalist Marianne Krogh Andersen har besøgt flere miner i Grønland og skrevet om landet i mere end 30 år.

I den yndige sydgrønlandske by Narsaq med udsigt til bjerge, grønne ller, dyblå fjorde og isfjælde ligger Niels Bohrs Plads. En undseelig lille plet, man knap bemærker, markerer Nobelpristagerens besøg i lilleputbyen i 1957. Allerede for hundrede år siden var fysikere og geologer nemlig opmærksom på et ikke særligt markant fjeld i udkanten af byen. I forhold til Sydgrønlands storladne natur, syner Kuannersuit, Kvanefjeld, ikke af noget særligt.

Men det 600 meter høje mytiske fjeld har i årevis været omgærdet af politisk strid i Grønland, fordi det indeholder uran. Det har kostet regeringer magten og endog fået politikere til at græde i afmagt.

Kuannersuit indeholder en af verdens største forekomster af sjældne jordartsmetaller, som er afgørende i den grønne omstilling. De bruges i alt fra elbiler, mobiltelefoner, computere, vindmøller til våben. Udover sjældne jordartsmetaller indeholder Kvanefjeld uran. Det er netop dette radioaktive stof, som splitter Grønland politisk. I årevis har grønlandske politikere været enige om forbud mod at udvinde uran af miljømæssige årsager. Kuannersuit ligger få kilometer fra Narsaq, hvor indbyggere og miljøeksperter frygter radioaktivt støv fra minen og forurening af elve og søer, hvis der anlægges en mine.

Partiet Siumut afskaffede med én stemmes majoritet ved en lynaktion uranforbuddet efter en dramatisk debat i det grønlandske parlament Inatsisartut i 2013. Det fik parlamentsmedlemmer til at bryde i gråd og afstedkom stor bitterhed. Ved seneste valg kom det venstreorienterede IA, Inuit Ataqatigiit til magten og genindførte straks uranforbuddet. Det fik det australske mineselskab Energy Transition Minerals – der har tilladelse til at udvinde sjældne jordarter og uran fra Kuannersuit - til at svare igen med et sagsanlæg mod Grønland og den danske stat på ca. 76 milliarder danske kroner. Sagen kører for øjeblikket ved en voldgiftsret. Både Grønland og Danmark har skarpt afvist mineselskabets krav.

Foto: Marianne Krogh Andersen.

Trump Juniors dollars

Som om et så astronomisk krav ikke var nok, så blev balladen om Kuannersuit omkring årsskiftet overtruffet af en flok solbrændte unge mænd, som landede i Trump Force One i Nuuk og straks gik i gang med at uddele røde MAGA-kasketter og dollars. Trump Juniors besøg i den grønlandske hovedstad trak overskrifter verden over – præcist som planlagt.

Mindre planlagt var nok reaktionen fra vrede Nuuk-borgere, som meldte Trump og hans entourage til politiet. De ville ikke finde sig i behandlingen. En mor var rasende over, at hendes 11-årige søn fik en 100 dollar seddel af en ”fremmed mand”, som hun udtrykte det. Nuuk-borger Hans Møller rev fluks sin 100 dollar-seddel i stykker, da han fik den overrakt. Andre gik glade til Grønlandsbanken for at få deres dollars vekslet til danske kroner – som er mønten i Grønland. Skattestyrelsen formanede om, at den slags penge var skattepligtige. Men det overhørte en flok socialt udsatte, som plejer at hænge ud foran fødevarerekæden Brugseni i den grønlandske hovedstad. De tog gladelig imod en gratis Trump-frokost på byens bedste hotel. På den måde var der vaskeægte grønlandere med røde MAGA-kasketter på de videoer, som Trump-slængt sendte ud på alle platforme.

De toneangivende grønlandske politikere afviste – bestemt, men noget rystede – den amerikanske charmeoffensiv med ”glasperler”/dollarsedler og kasketter til folket. Det påvirkede dog ikke Trump Juniors opfattelse af ”wonderful Greenland”. I begejstrede vendinger berettede han om grønlandernes ønske om

at blive amerikanere, og hvordan Danmark spændte ben for udviklingen og ikke lod Grønlænderne udnytte landets råstoffer. Kort tid efter gentog den nyudnævnte præsident Donald Trump sin trussel om at overtage Grønland, der ligger som en prop i hullet mellem USA og Rusland:

”Jeg tror, vi kommer til at få Grønland. Grønlænderne vil gerne være hos os”, sagde han.

Fra vicepræsident J. D. Vance lød det:

”Jeg tror, der er en god mulighed for, at vi overtager lederskabet for at sikre USA's sikkerhed og sikre, at de fantastiske naturressourcer bliver udvundet”.

Om Trump og hans administration havde fået øje på Kuannersuit eller måske Kringlerne, et andet område i Sydgrønland med sjældne jordarter, vides ikke. Men at det drejede sig om de såkaldt sjældne jordartsmetaller fremgik af nogle af Trump-folkenes spredte, ret usammenhængende meldinger om Grønland. Få uger efter Trumps meldinger drog en flok amerikanske rigmænd til Sydgrønland for at sondere terrænet. Donald Trump gentog sit krav om at overtage Grønland og truede i sammen åndedrag med strafhold mod Danmark, der har USA som vigtigste eksportmarked.

Hvad vil amerikanerne?

Både Nuuk og København var i chok over Trumps krav og slet skjulte trusler. Grønlands politiske leder, Múte B. Egede, gentog igen og igen:

”Vi vil ikke være amerikanere. Vi vil ikke være danskere. Vi vil være grønlændere”.

Den danske statsminister, Mette Frederiksen, holdt krisemøde med ledende grønlandske politikere og med europæiske toppolitikere. Både den tyske og franske politiske leder afviste Trumps bøllemetoder, som omfattede kraftig strafhold på danske varer – og dermed hele EU - hvis USA ikke får Grønland.

Alt imens undrede ikke mindst militærfolk og geologer sig over Trumps fremfærd. De mente, at han løb åbne døre ind. Siden Anden Verdenskrig har USA stort set haft frit spil til at operere i Grønland. Amerikanerne anlagde flere baser under krigen. De er alle nedlagt i dag bortset fra den vigtige Pituffik Space Base, tidligere Thule Air Base, med kæmperadaren. Herfra overvåges luftrummet over Grønland for russiske missiler. Ifølge Forsvarsaftalen af 1951 fik USA forlænget sin tilladelse til frit at operere militært i Grønland. Thule-radaren er i dag en vigtig del af det amerikanske missilskjold.

Naaja Nathanielsen, den grønlandske råstofminister, mindede om, at USA lige som alle andre lande er mere end velkomne til at investere i Grønland. Indtil videre har det knebet med interessen. Ud af de 78 selskaber, som har licens til at søge efter råstoffer i Grønland, er kun ét eneste amerikansk.

”Til sammenligning har Canada 23 og Storbritannien 23 licenser. Så man kan sige, at indtil videre har man ikke fra amerikansk side grebet de muligheder,

der er”, sagde Naaja Nathanielsen til *DR*. Og opfordrede direkte amerikanske mineselskaber til at investere i Grønland.

Flere geologer giver udtryk for undren over Trumps forelskelse i den grønlandske undergrund.

”Grønlands råstoffer kan dårligt være Trumps reelle motivation. At Trump skulle have stor interesse for Grønlands råstoffer, savner logik. USA har selv store forekomster af sjældne jordarter – og Grønlands forekomster har en sammensætning, der gør dem kommercielt mindre eftertragtede,” skrev Per Kalvig i en kronik i dagbladet *Information*. Han er ekspert i sjældne jordarts-metaller og tidligere chef i GEUS, De Nationale Geologiske Undersøgelser for Danmark & Grønland.

”Amerikanske selskaber kunne både i går og i morgen ansøge om koncession i Grønland og få efterforsknings- og udnyttelsestilladelse, hvis de opfylder myndighedernes krav,” skrev Kalvig.

Heller ikke geologi-professor ved Københavns Universitet Minik Rosing mener, at de store amerikanske – og grønlandske - drømme om rigdom fra Grønlands undergrund har hold i virkeligheden. Rosing er dansk-grønlander og har et indgående kendskab til grønlandsk geologi.

”Når man kikker på et kort over Grønland med de mange forskellige mineraler, ser det umiddelbart imponerende ud. For der findes jo alle mulige råstoffer. Bare se hvor meget vi har, siger nogle politikere. Men man skal huske på, at det er på en meget lang kystlinje på 3000 km i lige linje fra syd til nord. Der er langt mellem snapsene. Mange af mineralerne findes også andre steder og er lettere tilgængelig og billigere at udnytte”, siger Minik Rosing.

Sjældne jordarter – kinesisk monopol

EU udsendte for et par år siden en liste på 34 kritiske mineraler, som er vigtige for bl.a. den grønne omstilling, sparsomme og ofte domineret af Kina. Grønland har 25 af disse mineraler.

Ifølge en GEUS-rapport fra 2023 er der et ”moderat til højt potentiale” for at udnytte disse råstoffer i Grønland.

”Rapporten viser, at Grønland har et stort uudnyttet potentiale for kritiske råstoffer – blandt andet de sjældne jordartsmetaller, grafit, niobium, platin-gruppemetaller, molybdæn, tantal og titanium, som alle enten allerede er eller bliver vigtige for den grønne omstilling,” udtalte en af rapportens forfattere, Jakob Kløve Keiding, centerleder for råstofcentret MiMa i GEUS.

Men i modsætning til minelandene Canada og Australien – hvis rige undergrund på nogle områder ligner den grønlandske – har der kun været minedrift i beskedent omfang i Grønland.

Ifølge Grønlands Råstofstrategi 2025-2029 ”råder Grønland over store mineralforekomster, men råstofindustrien med en produktion på 316 millioner kroner i 2021 udgør kun knap 1 procent af økonomien”.

Indtægter fra fiskeri og bloktilskud fra Danmark er stadig altdominerende i grønlandsk økonomi.

De mange råstoffer i den grønlandske undergrund har været kendt i årtier – uden at det er lykkedes at skaffe kapital til at udnytte dem i nævneværdig grad. Dertil er omkostningerne for høje, blandt andet fordi der på verdens største ø ikke er veje mellem byerne, et råt klima og vanskelig logistik. Anlægsudgifter til miner er langt højere end i f.eks. Canada og Australien.

Prisen på de meget omtalte sjældne jordartsmetaller er kraftigt stigende. Men markedet – og dermed prisen – kontrolleres totalt af Kina. Selv amerikanske Mountain Pass – den vestlige verdens største producent af jordartsmetaller – sender hele sin produktion til Kina til forarbejdning. Ifølge Per Kalvig er ”værdikædernes teknologier plastret til med kinesiske patenter”.

Minik Rosing minder om, at nok er de sjældne jordarter vigtige for alt fra elbiler til vindmøller. Men markedet er beskedent. Jern udgør 93 procent af det globale metalmarked. Resten – de 7 procent – er metaller som uran, titan, krom, tin, kobber, guld. Sjældne jordarter er kun 0,001 procent af det samlede marked for metaller. Prisen for de sjældne jordartsmetaller svinger meget.

”Kina sætter prisen. De kontrollerer markedet. Der er en fin forekomst af sjældne jordarterne ved Kringlerne i Sydgrønland, som uden videre kunne udnyttes, for der er ikke uran. Men det vil kræve prisaftaler, som gælder i mange år. Hvis de europæiske lande garanterer, at de aftager de sjældne jordarter fra Grønland over f.eks. 10 år, kunne det måske lade sig gøre”, siger Minik Rosing.

Han ser også muligheder i at udnytte grafit i Sydgrønland. Det er et vigtigt mineral til elbiler. Et typisk elbilbatteri indeholder 70-80 kg grafit. Forbruget af grafit til lithiumbatterier ventes at blive 20 gange større frem mod 2030, siger Stefan Bernstein, administrerende direktør for det London-baserede GreenRoc. Selskabet håber at gå i gang med at etablere en grafit-mine på øen Amitsoq, 20 km fra den sydgrønlandske by Nanortalik, i 2027. Minen åbner to år efter. Men først skal direktøren skaffe 130 millioner dollars til at finansiere etablering af minen. Der har allerede været stor interesse fra forskellige investorer, fortæller Bernstein. Han tilføjer, at den amerikanske interesse for Grønland bestemt ikke har skadet hans mulighed for at skaffe penge til projektet. Tværtimod.

”Alle investorer, jeg taler med, kender til Grønlands eksistens, og den opmærksomhed er i sig selv positiv”, siger Stefan Bernstein. Som andre af de kritiske mineraler sidder Kina på det meste af verdens grafit. Det gælder især forarbejdning til sfærisk grafit, som bruges i elbiler og batterier til husholdningsmaskiner.

”Konkurrencen er hård. Men jeg mener nok, der også er plads i markedet til en grønlandsk mine”, siger Stefan Bernstein. For 100 år siden blev der produceret grafit til blyanter i Amitsoq. Minegangene findes stadig, og GreenRoc regner med at kunne benytte dem igen.

Genbrug af guldmine

Meget af den grønlandske geologi er velkendt og har været udforsket i flere hundrede år. Der er også tale om genbrug af gammel mine, når der i løbet af i år genåbner en guldmine i Sydgrønland ejet af canadiske Amaroq Minerals. Guldminen var i produktion 2004-2013. Men trods høj lødighed af guldet, kneb det med at skaffe overskud. Både et canadisk og et britisk mineselskab smed håndklædet i ringen og opgav minen efter få år.

Jeg besøgte Nalunaq Goldmine, mens der endnu var gang i Grønlands første guldmine i den smukke Kirkespirdal. Minen ligger afsondret en times sejlads fra Grønlands sydligste by Nanortalik. Ingen veje fører til civilisationen fra minen. Om vinteren er helikopter eneste transportmulighed. Da jeg besøgte minen, var der ansat få grønlændere og næsten udelukkende canadiske minearbejdere. De arbejdede døgnet rundt på jagt efter en tynd guldåre, som løber i et kun 35 cm bredt bånd dybt inde i bjerget.

Som dværgene i *Ringenes Herre* trængte de canadiske borebisser ind i gennem bjerget og havde, da jeg besøgte minen sprængt en snæver kørevej på 15 km. Hver dag nåede de 20 m længere frem i deres jagt på guld. Der er tale om en ret lille forekomst af guld, men med høj lødighed. Guldprisen er kraftigt stigende, og de nye ejere Amaroq Minerals har fundet nye forekomster af guld i området.

Den tidligere direktør for minen, Erik Andersen, var stærkt kritisk over for administrationen af de grønlandske råstoffer.

”Myndighedsbehandlingen er meget besværlig, fordi ingen ved, hvordan branchen egentlig fungerer”, sagde han og tilføjede, at de grønlandske politikere og embedsmænd har urealistiske forventninger til råstofområdet. ”De tror, at Grønland kommer til at tjene masser af penge. Men husk på, at det isfri område i Grønland ikke er større end Norge. Det er utroligt besværligt at komme rundt om meget, meget dyrt at drive miner i Grønland”.

Etiske rubiner

Erik Andersens skarpe kritik er en snes år gammel. Bortset fra en mindre anothorsit-mine ved Kangerlussuaq med få ansatte – som nærmest er en grusgrav – er der ikke rigtig gang i minedriften i Grønland. Der er stor efterforskningsaktivitet og interesse for mineraler. Men det kniber med at få skabt miner, fordi omkostningerne er større end i de fleste traditionelle minelande.

Det nordnorske entreprenørselskab LNS øjnede muligheder for at sælge grønlandske ædelstene, efter at den oprindelige ejer af minen, True North Gems, gik konkurs i 2016. LNS har investeret omkring en milliard kroner i Greenland Ruby, et stenbrud 190 km syd for Nuuk. Da jeg besøgte minen i 2021, var der stadig gang i produktionen, som foregår på et ret lille område, blot 240 gange 140 meter. Det er et dybt stenbrud i fjeldet fjernt fra civilisationen. I Aapalutoq – som betyder det røde – har lokale smykkeproducenter i årevis kunnet hente blinkende sten. Men den norske entreprenør så muligheder i lokaliteten til andet end hobbyproduktion. Rubinminen blev ikke nogen økonomisk succes. Den var aktiv fra 2017 til 2023 og beskæftigede omkring 50, mest lokale grønlandere. Men måtte stoppe minedriften, fordi Greenland Rubys lager bugnede af usolgte ædelsten. Sidste år fik selskabet det endelige dødsstød. Greenland Ruby blev erklæret konkurs.

På et internationalt marked, hvor de grønlandske smykkesten lå i hård konkurrence med rubiner fra bl.a. Burma, var det ikke let at klare sig. Heller ikke selvom Greenland Ruby markedsførte ædelstenene som verdens ældste, 3 milliarder år gamle rubiner, udvundet etisk forsvarligt under ordentlige arbejdsforhold.

*Rubinminen ligger i et øde landskab 190 km syd for Nuuk.
Foto: Marianne Krogh Andersen.*

Da rubinminen var aktiv gav den beskæftigelse til et halvt hundrede lokale grønlandere.

Foto: Marianne Krogh Andersen.

De grønlandske rubiner og lyserøde safirer blev udvundet fra et åbent stenbrud. Minen er ikke aktiv for tiden, men Greenland Ruby har stadig et stort lager af usolgte ædelsten.

Foto: Marianne Krogh Andersen.